

aplinkos apsaugos agentūra

PRELIMINARAUS
POTVYNIŲ RIZIKOS
VERTINIMO ATNAUJINIMAS
2011 – 2018 M.

2020

ĮVADINĖ INFORMACIJA

Preliminaraus potvynių rizikos vertinimo atnaujinimas 2011-2018 m. laikotarpiui (toliau - Preliminaraus vertinimo atnaujinimas) atliekamas įgyvendinant 2007 m. spalio 23 d. Europos Parlamento ir Tarybos direktyvoje 2007/60/EB dėl potvynių rizikos įvertinimo ir valdymo (OL 2007 L 288, p. 27; toliau – Potvynių direktyva) nurodytus reikalavimus, vadovaujantis Potvynių rizikos vertinimo ir valdymo tvarkos aprašu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 25 d. nutarimu Nr. 1558 „Dėl potvynių rizikos vertinimo ir valdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“, Preliminaraus potvynių rizikos vertinimo ataskaita, patvirtinta Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2012 m. sausio 11 d. įsakymu Nr. D1-23 „Dėl preliminaraus potvynių rizikos vertinimo ataskaitos patvirtinimo“ (toliau - Pirmasis preliminarus vertinimas), Vandeny srities plėtros 2017–2023 metų programa, patvirtinta Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2017 m. vasario 1 d. nutarimu Nr. 88 „Dėl Vandeny srities plėtros 2017–2023 metų programos patvirtinimo“, Vandeny srities plėtros 2017–2023 metų programos įgyvendinimo veiksmų planu, patvirtintu Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2017 m. gegužės 5 d. įsakymu Nr. D1-375/3D-312 „Dėl vandeny srities plėtros 2017–2023 metų programos įgyvendinimo veiksmų plano patvirtinimo“ (toliau - Vandeny srities veiksmų planas), Nacionaline klimato kaitos valdymo strategija, patvirtinta Lietuvos Respublikos seimo 2012 m. lapkričio 6 d. nutarimu Nr. XI-2375 „Dėl Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos patvirtinimo“, Nacionaliniu klimato kaitos valdymo strategijos 2013–2020 metų planu, patvirtintu Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2013 m. balandžio 23 d. nutarimu Nr. 366 „Dėl Nacionalinės klimato kaitos valdymo politikos strategijos 2013–2020 metų tikslų ir uždavinių įgyvendinimo tarpinstitucinio veiklos plano patvirtinimo“ (toliau – Nacionalinė klimato kaitos strategija).

2007 m. Europos Sąjungoje buvo priimta Potvynių direktyva, kurios tikslas – mažinti neigiamas potvynių pasekmes žmonių sveikatai, aplinkai, kultūros paveldui ir ekonominei veiklai. Įgyvendinant Potvynių direktyvos reikalavimus Lietuvoje, 2011 m. buvo parengtas ir patvirtintas Pirmasis preliminarus vertinimas. Vertinime išanalizuoti praeityje įvykę stichiniai, katastrofiniai ir kiti didelio masto potvyniai, apžvelgta klimato kaitos įtaka potvyniams, įvertinta tikimybė ateityje kilti panašioms reiškiniams. Pirmojo preliminaraus vertinimo pagrindu buvo parengti ir 2014 m. patvirtinti detalūs potvynių grėsmės ir rizikos žemėlapiai, o 2017 m. numatytos priemonės neigiamam potvynių poveikiui mažinti potvynių rizikos valdymo plane ir Vandeny srities veiksmų plane. Daugiau informacijos apie atliktus vertinimus pateikiama Aplinkos apsaugos agentūros (toliau - AAA) interneto tinklalapyje, adresu <http://www.gamta.lt>.

Preliminaraus vertinimo atnaujinimas skirtas peržiūrėti Pirmąjį preliminarų vertinimą ir, esant poreikiui, jį atnaujinti. Ši peržiūra parengta remiantis Lietuvos hidrometeorologijos tarnybos prie Aplinkos ministerijos, savivaldybių, Susisiekimo ministerijos, Energetikos ministerijos, Kultūros paveldo departamento prie Kultūros ministerijos ir kt. institucijų pateiktais duomenimis bei studijomis susijusiomis su klimato kaitos poveikiu.

NAGRINĖTA TERITORIJA IR JOS CHARAKTERISTIKOS

Preliminaraus vertinimo atnaujinimas atliktas Lietuvos teritorijoje išskiriamams 4 upių baseinų rajonams: Nemuno, Lielupės, Ventos ir Dauguvos (apima visą šalies teritoriją). Teritorija išliko tokia pati, kokia buvo nagrinėjama ir Pirmajame preliminariame vertinime.

Nagrinėjama teritorija, išskirtų upių baseinų rajonų, baseinų, pabaseinių ribos ir topografija, įskaitant pagrindines žemės naudmenų klases, pateikiama AAA interneto tinklalapyje, adresu <http://vanduo.gamta.lt/info/potvyniai.aplinka.lt>.

Detalesnė žemės naudojimo informacija pateikiama interneto tinklalapyje, adresu <https://land.copernicus.eu/pan-european/corine-land-cover/clc2018>.

2011 – 2018 M. LAIKOTARPIU ĮVYKUSIŲ POTVYNIŲ APIBŪDINIMAS

2011-2018 m. Lietuvoje buvo fiksuota 75 stichinio vandens lygio atvejų, visi jie nustatyti Nemuno upių baseinų rajone. Problematiškiausias ir toliau išlieka Nemuno žemupyje ir jo intakai Leitė, Gėgė, Minija, Šyša. Nemuno žemupyje stichinio vandens lygio ribos pasiekiamos beveik kasmet. Potvyniai šiuose teritorijose dažniausiai susidaro dėl sniego tirpsmo ir lietaus, o užliejami plotai neretai padidėja susidarius ledų sangrūdams. Lielupės upių baseinų rajone įvyko keli hidrotechnikos statinių avarijų atvejai, tačiau jų padaryti nuostoliai buvo sąlyginai nežymūs.

Nagrinėtu laikotarpiu didžiausi potvyniai kilo 2017 m. pabaigoje – 2018 m. pradžioje. Dėl nuo rugsėjo mėn. prasidėjusių liūčių, vandens lygis reikšmingai pakilo Nemuno (žemupyje), Leitės, Šyšos, Gėgės, Minijos ir Akmenos-Danės upėse, apsemtos didelės teritorijos Klaipėdos m., Klaipėdos r. sav., Kretingos r. sav. Pakilęs vandens lygis iš viso išsilaikė 127 dienas. Laikotarpiu nuo 2017-09-19 iki 2018-01-13 stichinis vandens lygis daug kartų buvo viršytas 6 vandens matavimo stotyse. Dėl vykusių potvynių Klaipėdos r. sav. savivaldybėje buvo paskelbta ekstremali situacija. Potvyniai daugiausiai žalos padarė keliams, užlietoms sodyboms ir kt. pastatams.

Dėl pavasario potvynių 2011, 2013, 2018 m. ekstremali situacija buvo paskelbta Pagėgių sav., 2013 – Pakruojo sav., o 2016 m. dėl ledų sangrūdų Minijos upėje – Klaipėdos r. sav.

Detalesnis 2011-2018 m. įvykusių potvynių apibūdinimas pateiktas 1 priede.

KLIMATO KAITOS POVEIKIS POTVYNIAMS

Remiantis naujausiais klimato kaitos poveikio hidrologiniam režimui ir potvyniams vertinimais (trumpojo ir ilgojo laikotarpio perspektyvos), Nemuno, Lielupės, Ventos ir Dauguvos potvynių pavojaus tendencijos, nurodytos Pirmajame preliminariame vertinime nesikeičia. Ateityje tikimasi pavasario potvynių mažėjimo, tačiau dažniau kylančių lietaus

sukeltų potvynių. Taip pat nėra naujų tyrimų, kurie rodytų, jog ženkliai pasikeitė vandens lygio kilimo tendencijos Baltijos jūroje ir Kuršių mariose.

Pagal hidrometeorologinių stebėjimų duomenis, pastaraisiais dešimtmečiais daugumoje Lietuvos upių vyksta hidrologinio režimo kaita siejama su klimato pokyčiais. Dėl kylančios oro temperatūros šaltuoju metų laiku vis rečiau susiformuoja sniego danga, kurios tirpimo vanduo kartu su pavasario liūtimis sukelia pavasario potvynius (Kriaučiūnienė ir kt., 2017). Ateityje tikėtina, vidutiniai pavasario potvyniai toliau mažės, tendencijos bus reikšmingos visose upėse, keisis jų sezoninis persiskirstymas (dalis pavasario potvynių vyks žiemą). Tačiau gali išaugti atskirais metais vykstančių ekstremalių, mažos pasikartojimo tikimybės potvynių debitai (Akstinas, 2019).

Taip pat ir toliau stebima ekstremalių hidrometeorologinių reikšmių didėjimo tendencija. Pastaruoju metu gausių kritulių atvejų Lietuvoje daugėjo (Kažys ir kt., 2011; Mickevič, Rimkus, 2013, Bukantis ir kt., 2013). Ateityje prognozuojama dar daugiau tokių atvejų, tuo pačiu tikėtina dažnės ir kritulių sukeliami potvyniai, pasieks vis didesnes reikšmes, išaugs ekstremalių lietaus potvynių debitų tikimybė (Akstinas, 2019, Kriaučiūnienė ir kt., 2017).

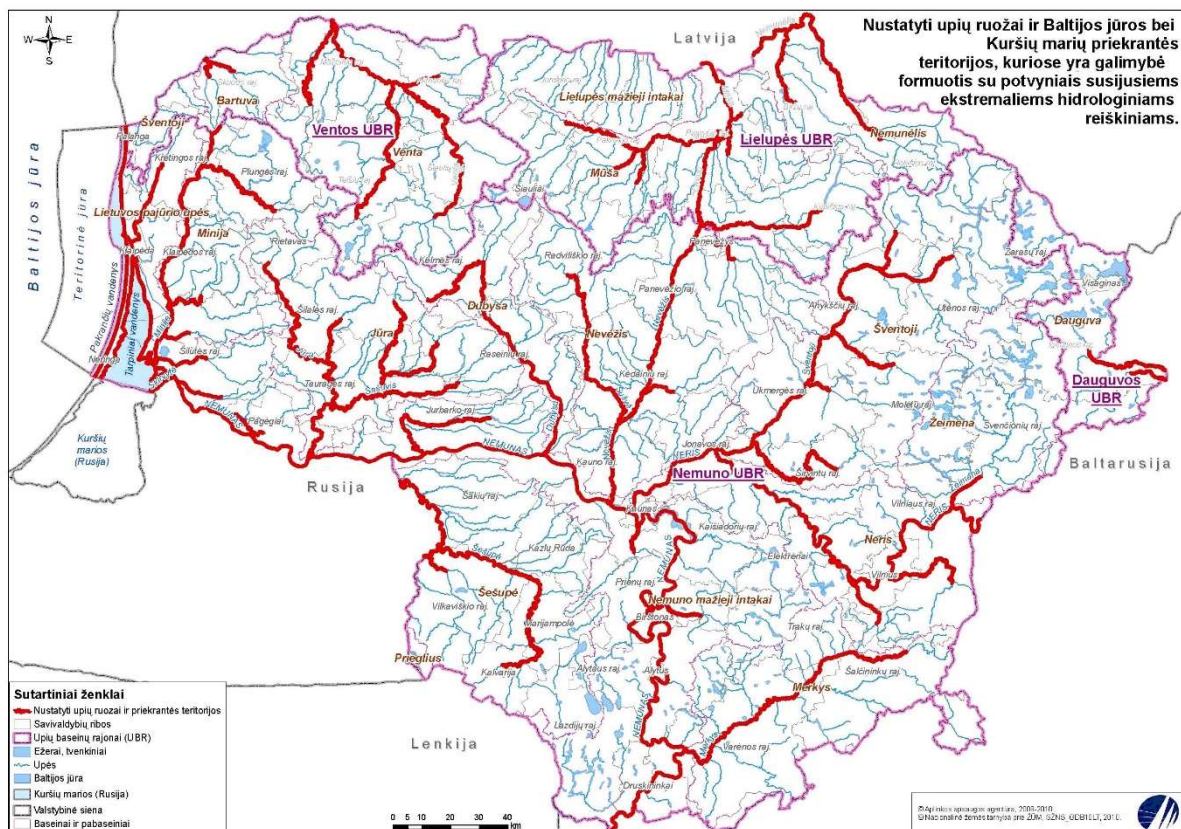
TERITORIJOS, KURIOSE YRA GALIMA DIDELĖ POTVYNIŲ RIZIKA

Vertinant 2011-2018 m. laikotarpį, visi reikšmingi potvyniai vyko upių ruožuose, kurie jau buvo išskirti Pirmajame preliminariniame vertinime. Naujo tipo potvynių (ar užliejimo šaltinių), kurie nebuvo apibūdinti Pirmajame preliminariniame vertinime neįvyko. Klimato kaitos tendencijose kardinalių pasikeitimų nėra, taip pat nėra objektyvių duomenų, kad dėl klimato kaitos dideli, reikšmingi potvyniai ateityje įvykti negalės. Teritorijos, kuriose yra galima didelė potvynių rizika, lieka tokios pačios, kokios buvo nustatytos Pirmajame preliminariniame vertinime: 54 skirtingų upių ruožai ir teritorijos, besiribojančios su Baltijos jūra bei Kuršių mariomis. Bendras šių upių ruožų ir pakrantės ilgis sudaro 3,994 tūkst. km. Nustatytos teritorijos pateikiamos AAA interneto tinklalapyje, adresu <http://vanduo.gamta.lt/info/potvyniai.aplinka.lt>.

Įgyvendinant Potvynių rizikos valdymo planą, Vandenų srities veiksmų planą, Nacionalinę klimato kaitos strategiją, Lietuvoje numatytos ir įgyvendinamos įvairios priemonės potvynių prevencijai, pasirengimui, jų paradinių atstatymui, o taip pat ir inžinerinės bei nestruktūrinės apsaugos nuo potvynių priemonės. Dalis numatytų inžinerinės apsaugos nuo potvynių priemonių pradėta įgyvendinti, tačiau nei viena jų dar nėra šiuo metu užbaigta.

Nestruktūrinės priemonės pradėtos įgyvendinti, tačiau duomenų apie galimą jų poveikį potvynių mastui ar potvynių tikimybės sumažėjimui šiuo metu nėra. Dėl vykdomų priemonių potvynių pavojui mažinti, Pirmajame preliminariniame vertinime išskirti upių ruožai ar teritorijos, besiribojančios su Baltijos jūra bei Kuršių mariomis, nesikeičia.

Teritorijos, kuriose yra galima didelė potvynių rizika

1 pav. Teritorijos, kuriose yra galima didelė potvynių rizika. Upės, Baltijos jūros ir Kuršių marių priekrantės teritorijos, kuriose praeityje buvo stichiniai, katastrofiniai ir kiti didelio masto potvyniai, arba numatoma, kad tokie potvyniai gali kilti ateityje.

TARPTAUTINIS BENDRADARBIAVIMAS

Tarptautinis bendradarbiavimas, užtikrinant tarpvalstybiniuose upių baseinų rajonuose potvynių grėsmės teritorijų nustatymo derinimą, vykdomas vadovaujantis Tarpvyriausybiniais bendradarbiavimo susitarimais: 1) 2005 m. birželio 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Lenkijos Respublikos Vyriausybės susitarimas dėl bendradarbiavimo tarpvalstybinių vandenų naudojimo ir apsaugos srityje (Žin., 2006, Nr. 72-2698); 2) 1999 m. spalio 1 d. susitarimas tarp Lietuvos Respublikos Vyriausybės ir Latvijos Respublikos Vyriausybės dėl bendradarbiavimo aplinkos apsaugos srityje (Žin., 1999, Nr.86-2567).

Informacija apie Preliminaraus vertinimo atnaujinimą pateikta Latvijos Respublikos ir Lenkijos Respublikos kompetentingoms institucijoms. Pirmojo preliminarus vertinimo, potvynių grėsmės ir rizikos žemėlapių, potvynių rizikos valdymo plano, o taip pat Preliminaraus vertinimo atnaujinimo informacija keistasi tarpvyriausybinių komisijų ir darbo

grupių susitikimuose vykusiuose 2016-2018 m., aktyvus bendradarbiavimas potvynių klausimais numatytas ir 2020 m. susitikimuose.

VISUOMENĖS INFORMAVIMO IR KONSULTAVIMO PRIEMONĖS

Parengtas Preliminarus vertinimo atnaujinimas nuo 2019 m. gruodžio 18 d. skelbimas AAA interneto tinklalapyje, adresu <http://www.gamta.lt>. Visuomenė komentarus, pastabas ir pasiūlymus galėjo teikti 6 mėn., nuo 2019 m. gruodžio 18 d. - iki 2020 m. gegužės 18 d. Pastabų ar pasiūlymų pateikta nebuvo.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

- Jūratė Kriaučiūnienė, Diana Šarauskienė, Darius Jakimavičius, Linas Ložys, Vytautas Kesminas, Tomas Virbickas, Arūnas Bukantis, Justas Kažys, Arvydas Povilaitis, Virginija Pliuraitė. 2017. Klimato kaitos ir kitų abiotinių aplinkos veiksnių poveikio vandens ekosistemoms vertinimas. Lietuvos energetikos institutas.
- Vytautas Akstinas. 2019. Disertacija: Lietuvos upių potvynių ir jų rizikos vertinimas klimato kaitos sąlygomis. Lietuvos energetikos institutas.
- Kažys J., Stankūnavičius G., Rimkus E., Bukantis A., Valiukas D. 2011. Long-range alternation of extreme high day and night temperatures in Lithuania. Baltica.
- Mickevič A., Rimkus E. 2013. Vidutinės oro temperatūros dinamika Lietuvoje. Geografija.
- Bukantis A., Ignatavičius G., Satkūnas ir kt. 2013. Lietuvos gamtinė aplinka, būklė procesai ir raida. Aplinkos apsaugos agentūra.

1 PRIEDAS. 2011 – 2018 M. ĮVYKUSIŲ POTVYNIŲ APIBŪDINIMAS

Eilės Nr.	Vieta, ruožo kodas	Užliejimo šaltinis	Potvynio tipas	Pradžios data	Trukmė, d.	Įvykio tikimybė	Papildoma informacija (paveikta teritorija, nukentėję gyventojai, žala aplinkai, ekonominiai nuostoliai, sunaikinti ar pažeisti kultūros paveldo objektai ir kt. pastabos)
1.	Nemunas	Upė Nemunas	sniego tirpsmo	2011-01-17	37	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Nemunas – Rusnės VMS; Nemunas – Panemunės VMS; Nemunas – Šilaininkų VMS
2.	Nemunas, Gegė	Upės Nemunas, Gegė	sniego tirpsmo	2011-03-14	42	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Gegė – Plaškių VMS; Nemunas – Rusnės VMS. 2011-03-30 paskelbta ekstremali situacija Pagėgių sav.; vandens atskirti 8 kaimai, 21 sodyba, 85 žmonės. Apsemti rajoniniai, vietiniai keliai. 15 tūkst. ha ploto.
3.	Leitė, Šyša	Upės Leitė, Šyša	lietaus	2011-08-20	10	N. D.	Viršytas stichinis VL: Leitė – Kūlynų VMS; Šyša – Šilutės VMS
4.	Minija, Leitė	Upės Minija, Leitė	N. D.	2011-12-18	2	N. D.	Viršytas stichinis VL: Minija – Priekulės VMS; Leitė – Kūlynų VMS.
5.	Leitė, Gegė, Minija, Nemunas	Upės Leitė, Gegė, Minija, Nemunas	sniego tirpsmo	2012-01-15	4	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Leitė – Kūlynų VMS; Gegė – Plaškių VMS; Minija – Priekulės VMS; Nemunas – Rusnės VMS. Apsemtas kelias Šilutė–Klaipėda ties Priekule 5-10 cm vandens sluoksnis; 4 cm vandens ant kelio Šilutė–Rusnė
6.	Leitė, Gegė	Upės Leitė, Gegė	sniego tirpsmo	2012-03-01	13	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Leitė – Kūlynų VMS; Gegė – Plaškių VMS.
7.	Leitė	Upė Leitė	lietaus	2012-10-09	3	N. D.	Viršytas stichinis VL: Leitė – Kūlynų VMS

8.	Leitė, Gėgė, Nemunas	Upės Leitė, Gėgė, Nemunas	sniego tirpsmo	2012-12-29	57	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Leitė – Kūlynų VMS; Gėgė – Plaškių VMS; Nemunas – Panemunės VMS; Nemunas – Rusnės VMS. 2013-01-07 paskelbta ekstremali situacija Pagėgių sav.; vandens atskirti 9 kaimai, 22 sodybos, 72 žmonės. Apsemta rajoniniai keliai, 16 tūkst. ha ploto. Nuskendo žmogus.
9.	Pakruojo užtvanka, Kruojos užtvanka, Daugyvenė, Padubysio užtvanka	Pakruojo užtvanka, Kruojos užtvanka, upė Daugyvenė, Padubysio užtvanka	N. D.	2013 m.	N. D.	N. D.	Paveikti kaimai, Pakruojo miestas, apsemtos kelių atkarpos, sodybos, gyvenamieji namai, ūkiniai pastatai. Sulaužyti ir sugadinti 2 pėsčiųjų tiltai, išplautos ir sugadintos kelio dangos, sulaužytos vandens pralaidos. Paskelbtas ekstremalus įvykis.
10.	Leitė, Gėgė, Nemunas	Upės Leitė, Gėgė, Nemunas	sniego tirpsmo	2013-04-15	31	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Gėgė – Plaškių VMS; Nemunas – Rusnės VMS; Leitė – Kūlynų VMS.
11.	Leitė	Upė Leitė	lietaus	2013-12-12	3	N. D.	Viršytas stichinis VL: Leitė – Kūlynų VMS
12.	Leitė, Nemunas	Upės Leitė, Nemunas	sniego tirpsmo	2014-01-13	35	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Leitė – Kūlynų VMS; Nemunas – Rusnės VMS. Kelias Šilutė–Rusnė apsemtas 01 16-28 d., maks. 16 cm 22 d.; 03 05 d., maks. 10 cm.
13.	Leitė, Nemunas	Upės Leitė, Nemunas	sniego tirpsmo	2015-01-05	18	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Leitė – Kūlynų VMS; Nemunas – Rusnės VMS. Kelias Šilutė–Rusnė apsemtas 01 15-23 d., maks. 41 cm 17 d.
14.	Leitė, Gėgė, Nemunas	Upės Leitė, Gėgė, Nemunas	sniego tirpsmo	2016-02-02	5	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Gėgė – Plaškių VMS; Nemunas – Rusnės VMS; Leitė – Kūlynų VMS. Kelias Šilutė–Rusnė apsemtas 02 04-10 d. (maks. 23 cm 4 d.)

15.	Leitė, Nemunas	Upės Leitė, Nemunas	sniego tirpsmo	2016-12-31	40	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Leitė – Kūlynų VMS; Nemunas – Rusnės VMS. 01-08 Rusnės VMS H 319 cm.). Kelias Šilutė–Rusnė apsemtas 2016-12 30-2017-02-08 (maks. 58 cm sausio 9-10 d.).
16.	Leitė, Gėgė, Nemunas	Upės Leitė, Gėgė, Nemunas	sniego tirpsmo	2017-02-24	27	>10 proc.	Viršytas stichinis VL: Gėgė – Plaškių VMS; Nemunas – Rusnės VMS; Leitė – Kūlynų VMS. Kūlynų kelias apsemtas 02-25 – 03-24, 14 cm.
17.	Leitė, Šyša, Nemunas, Gėgė, Minija, Akmena-Danė	Upės Leitė, Šyša, Nemunas, Gėgė, Minija, Akmena-Danė	lietaus	2017-09-19	127	N. D.	Viršytas stichinis VL: Leitė – Kūlynų VMS, Šyša – Šilutės VMS, Nemunas – Rusnės VMS, Gėgė – Plaškių VMS, Minija – Priekulės VMS, Akmena-Danė – Kretingos VMS. 10-06 Rusnės VMS H 296 cm. 2017-11-13 apsemta Klaipėdos miesto centrinė dalis, gatvės, keliai. 2017-10-03 paskelbta ekstremalioji situacija Klaipėdos r. sav. teritorijoje dėl lietaus, 2017-11-21 pritarta stichinei nelaimėi dėl rudens poplūdžio Minijos upėje Klaipėdos r. sav. Paveiktos sodininkų bendrijos prie Priekulės, Priekulės II kaimas, Stragnų II kaimas, gyvenvietės šalia Vilhelmo kanalo. 2017-11-20 Užlietos sodybos, gatvių ruožai Kretingos r. sav.

VL- Vandens lygis;

VMS - Vandens matavimo stotis;

N. D. – Nėra duomenų.

APLINKOS APSAUGOS AGENTŪROS DIREKTORIUS

ĮSAKYMAS

DĖL PRELIMINARAUS POTVYNIŲ RIZIKOS VERTINIMO ATNAUJINIMO 2011 – 2018 M. ATASKAITOS PATVIRTINIMO

2020 m. liepos 8 d. Nr. AV-141

Vilnius

Įgyvendindamas Vandenių srities plėtos 2017–2023 metų veiksmų plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos aplinkos ministro ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ministro 2017 m. gegužės 5 d. įsakymu Nr. D1-375/3D-312 „Dėl Vandenių srities plėtos 2017–2023 metų programos įgyvendinimo veiksmų plano patvirtinimo“ 18.8 priemonę ir vadovaudamasis Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2009 m. lapkričio 25 d. nutarimo Nr. 1558 „Dėl potvynių rizikos vertinimo ir valdymo tvarkos aprašo patvirtinimo“ 2.1 papunkčiu ir Aplinkos apsaugos agentūros nuostatų, patvirtintų Lietuvos Respublikos aplinkos ministro 2004 m. liepos 14 d. įsakymu Nr. D1-385 „Dėl Aplinkos apsaugos agentūros nuostatų patvirtinimo“ 10.4.6 papunkčiu:

T v i r t i n u Preliminaraus potvynių rizikos vertinimo atnaujinimo 2011 – 2018 m. ataskaitą (pridedama).

Direktorius

Rimgaudas Špokas

Patengė

Gediminas Dūdėnas

2020-06-19